

УДК 130.2:167

ORCID iD 0000-0002-2187-5936

С.В. Шевцов

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КУЛЬТУРОЛОГІВ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

У статті розглядаються методологічні проблеми викладання філософії культури для культурологів. **Актуальність** обумовлена зростанням важливості підготовки фахівців у сфері організації соціокультурних процесів. **Мета** роботи – артикуляція певних змістовних й методологічних аспектів філософії культури як складової підготовки фахівців з культурології. **Мета** досягається за допомогою описового, аналітичного й синтетичного **методів**. **Результати** дослідження: окреслені умови комунікативного повороту у викладанні філософії культури (подолання пасивності сприйняття учбового матеріалу, вихід за межі лекційно-семінарської форми, пріоритет методологічної складової над інформативною, співпраця викладача та студентів тощо); показані механізми, через які типологія культури стає основою розвитку навичок й вмінь з дескрипції та пояснення; з'ясовані особливості методологічної організації праці у межах онтології культури, як основи розвитку навичок й вмінь за аналітики та герменевтики текстів; показано, що компаративістика у власній методологічній спрямованості базується на ідеї діалогу культур, являє собою інтегративну частину курсу, яка синкретично поєднує типологічну та онтологічну проблематику культури.

Ключові слова: дескриптивний метод, аналітичний метод, синтетичний метод, герменевтичний метод, компаративний метод.

DOI 10.34079/2518-1343-2025-15-30-192-200

Постановка проблеми. Достатньо очевидним є той факт, що філософія культури виступає важливою складовою підготовки фахівців з культурології і саме тут вона стикається з теорією культури. Обидві спрямовані на вивчення культури як специфічного антроповимірного феномена, її ролі в житті як окремої людини, так і різноманітних спільнот й суспільств. Але якщо теорія культури має індуктивний характер, торкаючись й вивчаючи її конкретні прояви, емпіричні артефакти, притаманні їм цінності і через те сходячи до певних узагальнень, то філософія культури не стільки має дедуктивний характер, скільки виконує певну метатеоретичну функцію, спираючись на загальні принципи, досліджуючи генезу, розвиток, становлення як культури у цілому, так і її окремі галузі. При цьому, методологічні підходи до вивчення культури уявляються саме тією сферою, де теорія та філософія культури перетинаються між собою і разом з історією культури, соціологією культури, психологією культури утворюють єдиний, складний, міждисциплінарний комплекс культурних штудій. У нашому Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара філософія культури як окрема навчальна дисципліна викладається з 2005 р., а з 2022 р. вона стає частиною обов'язкової компоненти освітньо-професійної програми «Культурологія: менеджмент культурних процесів». Тому питання її позиціонування у межах цієї спеціальності, змістовного наповнення, підходів до викладання уявляються актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що інтерес з боку філософського осягнення культури, викладання цієї дисципліни на філософських факультетах вишів України є стійким. Про це свідчить низка науково-педагогічних матеріалів, які сприяють засвоєнню цієї складної дисципліни: підручники С. Гатальської (Гатальська, 2005), Т. Гриценко (Гриценко, 2009), З. Стежко, В. Барабаш, Л. Глебова (Стежко, Барабаш та Глебова, 2023), Ю. Шабанової (Шабанова, 2019), О. Шевнюк (Шевнюк, 2007) тощо. Звернемо також увагу на наступну низку робіт: «Дослідницький простір української культурології: витоки, сучасний стан, перспективи: монографія» (Сабадаш, 2025), де надається авторська систематизація й узагальнення проблемного кола вітчизняної культурології і через те методологічна складова є однією з наскрізних; «Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія» (Сабадаш та Петрова, 2019), де у кожному з трьох розділів розглядаються методологічні принципи культурології; «Філософія культури в геокультурному вимірі України» (Гаврилюк, 2018), де автор намагається в історичному ракурсі показати становлення України у якості геокультурного суб'єкту; «Культурологія: Могилянська школа: колективна монографія» (Собуцький, Король та Джулай, 2018), де питання розглядаються у горизонті зустрічного руху – з одного боку, від теоретичних питань культури до практики їх подання в аудиторії, а з іншого, навпаки, від певних практичних питань культури до їх філософського осягнення в теоретичній думці; «Феномен культури у гуманітарному дискурсі» (Балух, 2020), де розглядаються світоглядні та методологічні аспекти осмислення культури, онтологічні та естетичні виміри культуротворчості, соціокультурні акценти аксіосфери і провідні тенденції культурної політики, а також сакральні форми культури; «Комунікація і культура в глобальному світі» (Пролєєв, Бистрицький та Зимовець, 2020), де розглядаються актуальні проблеми саме сучасної культури у горизонтах глобалізації та локалізації, комунікації та ідентичності мінливих спільнот, а також складна проблематика сучасної інфовлади.

Підхід, згідно якому культурологія являє собою міждисциплінарну галузь наукових досліджень, поєднуючи у собі теоретичні, практичні, метатеоретичні грані уявляється плідним й евристичним. Ця думка простежується у різних авторів: С. Гатальська (Гатальська, 2025), А. Лактіонова (Лактіонова, 2013), Ю. Сабадаш (Сабадаш, 2025), Ю. Шабанова (Шабанова, 2019). Звертає на себе увагу підхід, запропонований А. Лактіоновою, згідно якого проблематика філософської антропології та філософії культури (Лактіонова, 2013) розглядається саме під кутом зору практичної філософії, а також філософії дії та активності (Лактіонова, 2016). Також зверну увагу на низьку праць, де теоретична думка спрямована на осягнення такого масового феномена як популярна культура (Storney, 2018), феномена інтеркультуральності (Svetlelj, 2018), встановлення меж та визначення граней взаємодії між філософією, соціологією та філософією культури (Waiter, Amat & Mora, 2018), усвідомлення того, яким чином у сучасних українських реаліях розкриває себе повсякденна масова культура (Rusakov, 2017).

Комунікативний поворот, який відбувся, починаючи з 60-х рр. ХХ ст. завдяки працям К.О. Апеля (Апель, 2006), Ю. Габермаса (Габермас, 2006) тощо, вплинув на концептуальне бачення ідей, які розвиваються у межах цієї статті і тому хотів би пригадати багато в чому програмну роботу, присвячену адаптації ідей комунікативної філософії на українських теренах (Єрмоленко, 1999).

В умовах російсько-української війни усвідомлення культури як складного, пограничного феномену уявляється дуже важливим. Саме про це свідчить проведення в редакції журналу «Філософська думка» круглого столу «Війна. Культура. Політика» (Бистрицький, 2023), де відомі філософи міркували над цією складною тріадою,

зокрема А. Єрмоленко розкривав культуру у якості габітусу війни та агресії, Є. Бистрицький міркував стосовно війни та політики у горизонті онтології культури, М. Рябчук висвітлює культуру як колективного творця та репродуцента «імперського знання» тощо. Отже **метою дослідження** є артикуляція певних змістовних й методологічних аспектів філософії культури у межах підготовки фахівців зі спеціальності «Культурологія: менеджмент культурних процесів». Для досягнення мети використовувалась низка **методів**: *deskриптивний*, де процедура опису дозволяє артикулювати змістовні межі проблеми; *аналітичний*, завдяки якому можна побачити специфіку кожної з галузі культури; *синтетичний*, який поєднує різні галузі культури у спільне цілескладові здійснювалося тлумачення певних концептів, лінгвістичних конструкцій; *структуралістський*, позаяк утримання бінарного характеру культури є важливою складовою цього дослідження; *трансцендентальний* у вигляді концептуального конструювання змісту.

Основний матеріал. На мою думку, викладання філософії культури повинно будуватись у науково-дослідному ключі і це потребує певного перегляду організаційних форм викладання. Мається на увазі наступне: саме тут з'являються обмеження лекційно-семінарської форми навчання, де студентам пропонується під час лекцій певний теоретичний матеріал, який потім опрацьовується на семінарах. Безумовно, вказана обмеженість у вигляді розмежування теоретичної та практичної складової має справедливо полемічний характер, оскільки багато в чому це залежить від володіння викладачем педагогічним мистецтвом. Але ж якщо звернутись до досвіду мистецьких, театральних, виробничих (наприклад, ткацьких) майстерень, там теоретичне та практичне було поєднано у спільному акті спів-буттєвості майстра з учнями таким чином, що сам майстер виступав не стільки з менторських позицій, скільки сам навчався під час навчання. Гасло нашого університету – *docendo discimus* – навчаючи, навчаюсь. Тому в ідеї філософської майстерні немає ніякої зайвої оригінальності. Навпаки, це повернення до певних витоків, до умов виникнення інтелектуальних, творчих, виробничих спільнот, де інтерес до пізнання, дослідження, творчості, виробництва був спільним. Саме таким уявляється досвід сократівської школи, Платонівської академії, аристотелівського ліцею, стоїків, перших університетів тощо. Значущі ідеї, як правило, зароджуються у певному насиченому й напруженому інтелектуальному просторі, створення й існування якого встановлює саму сутність вищої освіти.

Спочатку викладання філософії культури матеріал будувався за класичним підходом, а саме – дисципліна складалась з двох розділів: перший – онтологія культури, де розглядалися умови виникнення культури, а також такі форми її існування, як міф, наука, мистецтво, мова тощо; другий – морфологія або типологія культури (у сенсі В. Дільтея та О. Шпенглера), де вивчалися деякі історичні типи культур (Давній Схід, Давня Греція, Середньовіччя, Відродження, Новий час, сучасність) у горизонті їх виразного (ключові смисли, символи, цінності) становлення й існування у вигляді певних установок. Такий ракурс має право на існування, але в його основі все ж таки лежить екстенсивний підхід, який здатний окреслити достатньо величезний горизонт проблематики філософії культури, однак він не надає інтенсивного занурення у відповідну проблематику. Наприклад, у межах онтології культури її витoki розглядалися крізь ідею життєвого пориву (*élan vital*) у А. Бергсона у його праці «Творча еволюція». Потім переходили до проблематики міфу, яка подавалась крізь призму ідей Л. Леві-Брюля («Первісне мислення»), Е. Кассіра («Міфологічне мислення»), К. Гюбнера («Істина міфу») тощо. Далі – проблематика існування науки, яка розглядалась на підставі ідей Ф. Бекона («Новий Органон»), Р. Декарта («Міркування про метод»), Е. Гуссерля («Філософія як строга наука»), Е. Кассіра

(«Пізнання та дійсність»), проблематика існування мистецтва на підставі ідей Аристотеля («Поетика»), І. Канта («Критика здатності судження»), Ф.В.Й. Шеллінга («Філософія мистецтва»), Г.В.Ф. Гегеля («Лекції з естетики») тощо. За часом на кожне проблемне поле відводилось два тижні і цього, безумовно, недостатньо. Це викликало особисто у мене відчуття незадоволення, пов'язаного з переваженням інформаційної складової над методологічною і як наслідок – монологічним характером подання матеріалу. Вміння викладача зацікавлювати матеріалом є дуже важливим, але тут міститься ризик пасивного сприйняття інформації. Натхненна промова, безумовно, має певний вплив, але якщо цей вплив не підкріплюється спільним дослідженням, коефіцієнт корисної дії у засвоєнні цієї інформації буде дуже низьким. Саме у цій точці виникла, з одного боку, не нова, а з іншого, не проста для реалізації ідея проблематизації інформації завдяки комунікативному повороту.

Сутність комунікативного повороту полягає у зміні концептуального бачення філософії культури як навчальної дисципліни – виходу на перший план не інформаційної, а методологічної складової, реалізація чого в ідеалі є співпрацею викладача й студентів. У цьому контексті філософія культури почала складатись з трьох блоків, які пов'язані з напрацюванням певних навичок й вмінь: перший – опису та пояснення; другий – аналітики та герменевтики текстів й понять; третій – компаративістики. Розглянемо кожний з позначених блоків більш детально.

Опису, на мій погляд, є взагалі базовою процедурою наукового дослідження. Невипадково початок феноменологічного проекту з його максимом «До самих речей!» починається саме з використання опису. Поза описом неможливо ні позначення самого горизонту дослідження, ні вихід на інші методологічні процедури. Власний досвід показує, що більш складні процедури (аналітичні, синтетичні, герменевтичні тощо) будуються саме на підставі опису – вона їх, так би мовити, починає підтягувати, або іншими словами, опису індукує собою інші методи, оскільки через описання з'являється горизонт дослідження, який потребує певного опрацювання і починає викликати ті, чи інші методи. При цьому, уявляється важливим розмежовувати опису та пояснення і перші навички й вміння студенти отримують ще на першому курсі у межах вступу до спеціальності.

Напрацювання навичок й вмінь з опису та пояснення відбувається на підставі матеріалу з типології або морфології культури. Тут виникає своєрідний змістовний трикутник: по-перше, існує певний теоретичний матеріал, у якому узагальнюються типологічні риси Давнього Сходу (архітектурність тощо), Давньої Греції (скульптурність тощо), Середньовіччя (іконографічність тощо), Відродження й Нового часу (портретність тощо), сучасності (колажність тощо); по-друге, існують певні артефакти культури (наприклад, китайська у стилі гохау картина «Рибак» або давньогрецька скульптурна композиція «Лаокоон та сини», або християнський Спас Нерукотворний, або «Автопортрет» Леонардо да Вінчі, або «Невільницький ринок з появою невидимого бюста Вольтера» Сальвадора Далі тощо), які підлягають опису; по-третє, спільна праця, яка реалізується через проблематизацію вказаних типологічних рис – їх артикуляцію, опис певних артефактів культури, сумісне обговорення описаних артефактів і через те їх пояснення та критичне осягнення типологічних рис, через що стає можливим вихід на нове розуміння типологічної проблематики культури.

Другий змістовний блок – напрацювання навичок й вмінь з аналітики й герменевтики текстів та понять. І тут зроблю невеличкий відступ, пов'язаний ось з чим. Уявляється дуже плідним використання досвіду художніх та музичних майстерень, де існує поняття етюду, як невеличкого завдання, виконання якого є підґрунтям для майбутніх більш об'ємних творів, як кваліфікаційних (дипломна за ОКР «бакалавр», випускна магістерська, дисертаційна роботи тощо), так і науково-дослідницьких

(монографії). Дескрипція та пояснення відпрацьовуються саме на подібних етюдах. Те ж стосується й розвитку навичок й вмінь з аналітичної й герменевтичної роботи з текстами та поняттями. На таких синтетичних дисциплінах, як філософія культури уявляється доцільним працювати саме з невеликими текстами або уривками, які мають певний цілісний вигляд. Позначені тексти пов'язані з культурно-онтологічною проблематикою, а саме – зі сферою міфу (наприклад, уривок з тексту М. Еліаде «Аспекти міфу»), або релігії (наприклад, уривок з тексту В. Джемса «Різноманіття релігійного досвіду»), або науки (уривок з «Правил для керівництва розумом» Р. Декарта), або мистецтва (уривок з тексту М. Гайдеггера «Виток художнього творіння») тощо.

Праця з подібними етюдами дає можливість використовувати технологію повільного читання, яка передбачає засвоєння тексту на низці рівнів: по-перше, на особистісно-смісловому у якості персональної зустрічі читача та тексту; по-друге, емоційно-психологічному, де відкривається простір емоційного інтелекту, поза яким неможлива творчість; по-третє, об'єктивно-соціокультурному, де текст осягається у якості артефакту, який належить національній та світовій культурі. Для цього певним методологічним припущенням, через яке запускається герменевтичний механізм є релятивізація смислів. Інакше кажучи, не існує встановлених правил, істин, максим і на перший план виходять, по-перше, особистісна праця з текстами, по-друге, здатність до діалогу, співпраці, по-третє, толерантність, по-четверте, здатність корегувати власну точку зору. Правило повільного читання – «відкрий щось для себе та поділись цим з іншими!». Технологія повільного читання дозволяє здійснити, з одного боку, реконструкцію тексту у таких, скажімо, його класичних ознаках, як змістовні блоки, ключові поняття, основна ідея тексту, а з іншого, – деконструкцію тексту через виявлення прихованих у ньому смислів. Реконструктивно-деконструктивна спрямованість технології повільного читання дозволяє працювати не лише з невеликим текстом або уривком тексту, тут відкривається більш глибинний рівень, коли ми зануряємось у кожен абзац, кожне висловлення, кожне слово. При цьому, необхідно обговорення їх кожним з учасників, чим і досягається реалізація комунікативного рівня викладання дисципліни. І тут не обов'язково охоплювати всі онтологічні сфери культури – міф, релігію, науку, мистецтво, історію, мову тощо, можна зосередитись на чомусь одному. Тобто намагатись використовувати не екстенсивний, а саме інтенсивний підхід.

Між класичним аналітичним підходом до тексту у його об'єктивних складових та некласичним герменевтичним, враховуючим позицію дослідника, уявляється також важливим структуралістський підхід, пов'язаний з пошуком бінарних опозицій у тексті та їх наступним ретельним аналізом, через що бачення тексту стає, так би мовити, більш рельєфним. Однак, чи означає це, що методика повільного читання є ідеальною для засвоєння текстів? Безумовно, ні. Релятивізм сенсів та кількісна обмеженість опрацювання тексту є її невід'ємним фреймом, але з точки зору розкриття тексту у певній по-дійності, набуття нових сенсів, повільне читання є найбільш адекватним до праці з текстами метафізичної спрямованості.

Нарешті, третій блок філософії культури пов'язаний з набуттям навичок й вмінь порівняльного аналізу, але його проблематика виходить за суто технічні межі питання. Справа у тому, що в основі компаративістики лежить ідея діалогу культур. Тобто тут сама основа має комунікативний характер, позаяк само існування означає діалогічне спілкування. У цьому сенсі діалог має потенцію до нескінченного існування, оскільки завершення діалогу є завершенням всього. Тут можна пригадати притчу про те, як вчитель запитав учнів про кінець світу і один відповів, що він наближається через те, що про це всі постійно спілкуються, розмовляють, а інший висловив протилежну

позицію – саме тому, що всі розмовляють про кінець світу, його не буде, тому що світ існує доки триває цікава розмова між людьми. Отже, культура існує і розвивається за умовами існування іншої культури – спів-буттєвість різних культур є підґрунтям їх становлення. Тотальність діалогу обумовлена тим, що людина фактично здатна вступати у спілкування з іншими людьми (соціально-психологічний, духовний зріз), з природою (натурфілософський, духовний зріз), з самим собою (психологічний, духовний зріз), з духовними істотами (релігійний зріз).

Діалогічний підхід до культури передбачає її розуміння у якості відкритого суб'єкту спілкування, відкритість якого є горизонтом певних можливостей – культура, як сфера породження смислів, цінностей, символів, а не лише фактичного існування її продуктів та інструментів. А звідси, філософія, мистецтво, наука, моральність, релігія є формами, де можуть відбуватись певні творчі акти – акт породження метафізичного тексту, акт породження певного художнього твору, акт породження наукової ідеї, акт самовдосконалення, акт рятування душі тощо. Таким чином, культура розкривається у якості простору внутрішнього турботливого занепокоєння перед обличчям невизначеності, що може, з одного боку, викликати стан заціпенілості (стан Нарцису), а з іншого, стан дієвості (стан Едіпу, стан Прометея). При цьому, заціпенілість та дієвість утворюють бінарну структуру, полюси якої встановлюють своєрідні межі творчості, оскільки дієвість творчості може бути певним подоланням у собі цієї заціпенілості, а заціпенілість, у свою чергу, свідомою відмовою від дієвості.

В ідеї культури як діалогу дуже важливим уявляється акт трансцендування, або вихід за межі власного існування, вміння не тільки почути іншого, а скоріше почути один одного, а через те – краще усвідомити себе. Таке самоусвідомлення є можливим за умовами розуміння власних обмежень – ми є такими, якими є, але не такими, якими можемо стати. Тому культура поєднує у собі сфери наявного, можливого, належного, прекрасного, піднесеного тощо. Справжня культура – це завжди складність.

Враховуючи той факт, що компаративістські штудії бурхливо розвиваються і є складно організованим процесом, який повинен враховувати власне минуле дослідника (його освіту, оточення, методологічні установки тощо), власне бачення культури, яку він вивчає, а також той культурний контекст, до якого дослідник належить, то прилучення до технології порівняльного аналізу доцільно здійснювати на невеличких етюдах, наприклад, «давньогрецька амфора та арабський мідний глечик», «Афіна Палада» Кресілая та Рембрандта, «статуя Будди та «Мислитель» Ф.О. Родена» тощо. Увага студентів звертається, перш за все, на необхідності досконалого визначення й обґрунтування параметрів порівняння і сам процес відбору цих параметрів має дуже важливе значення і належить, так би мовити, до тіла дослідження. Тому блок компаративістики відкривається своєрідною пропедевтикою, де всі вказані аспекти демонструються. Але головним знову ж таки виступає співпраця з обговорення результатів, які кожний студент здійснив окремо. Тут і проявляється, так звана, «складка» (le pli) Ж. Делеза, суть якої полягає у тому, що лише під час співставлення окремих феноменів, заявляється щось інше, умовою чого і є таке співставлення. Більш того, щось інше у розумінні речей може виникнути під час обговорення у дискусії в аудиторії, що також має додатковий педагогічний ефект.

Висновки. З'ясовано, що ідея комунікативного повороту у межах філософії культури є зміна ракурсу з інформаційного на методологічний, де співпраця викладача та студентів набуває характеру творчої лабораторії або сумісного дослідження. Виходячи з цього, розглянуті три блоки філософії культури як навчальної дисципліни: дескрипції та пояснення, аналітики та герменевтики текстів та понять, компаративістики. Усвідомлено, що типологія або морфологія культури є тим простором, у межах якого розвиток навичок й вмінь з дескрипції та пояснення є

найбільш плідним. Продемонстровано, що матеріал з онтології культури – звернення до масиву невеличких текстів, пов'язаних з проблематикою міфу, релігії, науки, мистецтва, історії, мови є найбільш адекватним для розвитку навичок й вмінь з аналітики та герменевтики тексту шляхом повільного читання. Встановлено, що ідея діалогічного характеру культур встановлює середостіння компаративістики як такої, а напрацювання навичок й вмінь з порівняльного аналізу найбільш евристичним є звернення, як до типології, так і онтології культур, через що компаративістика стає інтегруючою частиною філософії культури як навчальної дисципліни.

Бібліографічний список

- Апель, К.-О., 2009. *Дискурс і відповідальність: проблема переходу до постконвенціональної моралі*. Київ: Дух і літера.
- Балух, В. (ред.), 2020. *Феномен культури у гуманітарному дискурсі*. Чернівці: ЧНУ імені Юрія Федьковича.
- Бистрицький, Є. (модератор), 2023. «Війна. Культура. Політика»: круглий стіл «Філософської думки». «Філософська думка», 3. Київ, с. 7–48.
- Габермас, Ю., 2006. *Залучення іншого: Студії з політичної теорії*. Львів: Астролябія.
- Гаврилюк, Ю., 2018. *Філософія культури в геокультурному вимірі України*. Харків: ХНАУ.
- Гатальська, С., 2005. *Філософія культури*. Київ: Либідь.
- Гриценко, Т., 2009. *Культурологія: навчальний посібник*. Київ: Центр наукової літератури.
- Єрмоленко, А., 1999. *Комунікативна практична філософія: Підручник*. Київ: Лібра.
- Лактіонова, А., 2013. Філософська антропологія і філософія культури: перспектива сучасної практичної філософії як філософії дії. *Філософська думка*, 5, 73–80.
- Лактіонова, А., 2016. *Філософія дії та активності: монографія*. Київ: ВПЦ «Київський університет».
- Пролеєв, С., Бистрицький, Є. та Зимовець Р., 2020. *Комунікація і культура в глобальному світі*. Київ: Дух і літера.
- Сабадаш, Ю., 2025. *Дослідницький простір української культурології: витоки, сучасний стан, перспективи: монографія*. Київ: Ліра-К.
- Сабадаш, Ю. та Петрова, І. (ред.), 2019. *Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів*. Київ: Ліра-К.
- Собуцький, М., Король, Д. та Джулай, Ю. (ред.), 2018. *Культурологія: Могилянська школа: колективна монографія*. Київ: Видавець Олег Федюк.
- Стежко, З., Барабаш, В. та Глебова, Л., 2023. *Філософія культури: навч. посіб.* Кропивницький: ЦНТУ.
- Шабанова, Ю., 2019. *Філософія культури: підручник*. Дніпро: Ліра.
- Шевнюк, О., 2007. *Культурологія: навчальний посібник*. Київ: Знання-Прес.
- Rusakov, S., 2017. *The Ukrainian Dimension of Mass Culture: Philosophy and Culture Studies Analysis*. *Studia Warmińskie*, 54, pp. 117–129.
- Storney, J., 2018. *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. London: Routledge DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315226866>
- Svetlelj, T., 2018. *Philosophy of Interculturality: Philosophy of Humanism for Our Time*. *Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 24, 395–402 / <https://doi.org/10.1080/13504630.2017.1387040>
- Waiter, P., Amat, M. and Mora, E., 2018. *Philosophy, Cultural Philosophy and Sociology*. *Simmel Studies*, 22.1, pp. 97–134 DOI: <https://doi.org/10.7202/1051008ar>

References

- Apel, K.-O., 2009. *Dyskurs i vidpovidal'nist': problema perehodu do postkonventsional'noj morali* [Discourse and Responsibility: a Problem of Transition to Post-Conventional Morality]. Kyiv: Duh i litera (in Ukrainian).
- Baluh, V. (ed.), 2020. *Fenomen kultury u gumanitarnomy dyskursi* [Phenomenon of Culture in Humanitarian Discourse]. Chernovtsy: ChNU imeni Yuriya Fed'kovycha (in Ukrainian).
- Habermas, Ju., 2006. *Zaluchennya inshogo: Studii z politichnoj teorii* [Attracting of Another: Studies from Political Theory]. L'viv: Astrolyabia (in Ukrainian).
- Bystryts'ky, E. (moderator), 2023. 'Vijna. Kul'tura. Politika': kruglyj stil 'Filosofs'koj dumky' [War. Culture. Politics': Round Table of 'Philosophical Thought'], 3. Kyiv, pp. 7–48.
- Gavryluk, Yu., 2018. *Filosofia kul'tury v geokul'turnomu vymiri Ukrainy* [Philosophy of Culture in the Ukrainian Geo-Cultural Measurement]. Kharkiv: KhNAU (in Ukrainian).
- Gatal's'ka, S., 2005. *Filosofia kultury* [Philosophy of Culture]. Kyiv: Lybid' (in Ukrainian).
- Grytsenko, T., 2009. *Kul'turologia: navchal'nyj posibnyk* [Science of Culture: Text-Book]. Kyiv: Tsenr naukovej literatury (in Ukrainian).
- Ermolenko, A., 1999. *Komunikatyvna praktychna filosofia: Pidruchnyk* [Communicative Practical Philosophy: Text-Book]. Kyiv: Libra.
- Laktionova, A., 2013. *Filosofs'ka antropologia i filosofia kul'tury: perspektyva suchasnoj praktychnoj filosofii yak filosofii dii* [Philosophical Anthropology and Philosophy of Culture: Perspective of Contemporary Practical Philosophy as Philosophy of Action]. *Filosofs'ka dumka*, 5, 73–80 (in Ukrainian).
- Laktionova, A., 2016. *Filosofia dii ta aktyvnosti: monografija* [Philosophy of Action and Activity: Monograph]. Kyiv: BPTs 'Kyivs'ky universitet' (in Ukrainian).
- Proleev, S., Bystryts'ky, E. and Zymovets', R., 2020. *Komunikatsia i kul'tury v global'nomy sviti* [Communication and Culture in the Global World]. Kyiv: Duh i litera. (in Ukrainian).
- Sabadash, Yu., 2025. *Doslidnyts'ky prostir ukrains'koj kul'turologii: vytoky, suchasnyj stan, perspektyvy: monografija* [Researching Space of Ukrainian Cultural Studies: Origins, Present Condition, Perspective: Monograph]. Kyiv: Lira-K.
- Sabadash, Yu. and Petrova, I. (ed.), 2019. *Suchasna kul'turologia: aktualizatsia teoretiko-praktychnykh vymiriv* [Contemporary Cultural Studies: Actualization of Theoretical and Practical Measurements]. Kyiv: Lira-K.
- Sobuts'ky, M., Korol', D. and Julay, Yu. (ed.), 2018. *Kul'turologia: Mogylyans'ka shkola: kolektyvna monografija* [Culturology: Mohyla' School: Collective Monograph]. Kyiv: Vydavets' Oleg Fedyuk (in Ukrainian).
- Stezhko, Z., Barabash, V. and Glebov, L., 2023. *Filosofia kul'tury: navch. posib.* [Philosophy of Culture: Text-Book]. Kropyvnyts'ky: CNTU.
- Shabanova, Yu., 2019. *Filosofiya kultury: pidruchnyk* [Philosophy of Culture: Text-Book]. Dnipro: Lira (in Ukrainian).
- Shevnyuck, O., 2007. *Kul'turologia: navchal'nyj posibnyk* [Science of Culture: Text-Book]. Kyiv: Znannya-Pres (in Ukrainian).
- Rusakov, S., 2017. *The Ukrainian Dimension of Mass Culture: Philosophy and Culture Studies Analysis*. *Studia Warmińskie*, 54, 117–129.
- Storney, J., 2018. *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. London: Routledge DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315226866>
- Svetlelj, T., 2018. *Philosophy of Interculturality: Philosophy of Humanism for Our Time*. *Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 24, 395–402 DOI: <https://doi.org/10.1080/13504630.2017.1387040>

Waiter, P., Amat, M. and Mora, E., 2018. *Philosophy, Cultural Philosophy and Sociology. Simmel Studies*, 22.1, 97–134 / <https://doi.org/10.7202/1051008ar>
Стаття надійшла до редакції 01.12.2025 р.

S. Shevtsov

PHILOSOPHY OF CULTURE AS A PART OF PREPARING OF CULTURAL SCIENTISTS: FEATURES OF METHODOLOGICAL APPROACHES

*The article discusses philosophical-pedagogical problems of philosophy of culture as educating discipline. The **actuality** is due to the growing importance of training specialists in the field of organizing socio-cultural processes. The **purpose** of the work is to articulate certain substantive and methodological aspects of the philosophy of culture as a component of training specialists in cultural studies. The goal is achieved using descriptive, analytical and synthetic **methods**. The study signs conditions of communicative and methodological turning in teaching of philosophy of culture, among of them are overcoming of passive perception of educating material, going beyond lecture-seminar form of education, priority of methodological part over informative, collaboration between a teacher and students etc. Based on these foundations the researching presents three parts of philosophy of culture as educating discipline: the first is description and explanation; the second is analytics and hermeneutics of texts and conceptions; the third is comparative analysis. The article shows artefacts of typology of culture (Ancient East, Ancient Greek, Middle Age, Renaissance, New Time, contemporary etc.) as a space of development of skills of description and explanation. Descriptive method is a foundation of philosophical researching, it establishes meaningful horizons of philosophical-researching process. Description is an origin of analysis, synthesis, hermeneutics, explanation etc. The study demonstrates ontology of culture (myth, religion, science, art, language, history etc.) as a space of development of skills of analytics and hermeneutics of texts and conceptions and it's possible because of procedures of close reading. That's why a form of etudes is the most optimal for that. There are three levels of close reading: the first is personal – meeting a reader and a text; the second is emotional-psychological – developing of emotional intellect; the third is objective-sociocultural – a text as a part of national and world cultures. Technology of close reading helps to articulate reconstructive and deconstructive procedures. The researching sets an idea of dialogic character of culture as a core of comparative analyses and this analyses as integrative part of philosophy of culture in aspects of typology and ontology of culture. In dialogic approaching culture is an open subject of communication, a sphere of creating of senses, values, symbols. An idea of culture as a dialogue is based on an act of transcending or going beyond the current conditions of existence. That's why culture is complexity. There are two important parts of comparative analyses: the first is establishing points of comparison and the second is discussing about the subject of comparative analyses.*

Key words: descriptive method, analytical method, synthetic method, hermeneutic method, comparative method.